

EURÓPSKA
KOMISIA

V Bruseli 20. 5. 2015
COM(2015) 219 final

SPRÁVA KOMISIE RADE A EURÓPSKEMU PARLAMENTU

Stav prírody v Európskej únii

Správa o stave a trendoch typov biotopov a druhov, na ktoré sa vzťahuje smernica o biotopoch a smernica o vtákoch za obdobie rokov 2007 – 2012 podľa článku 17 smernice o biotopoch a článku 12 smernice o vtákoch

1. ÚVOD

1.1. SÚVISLOSTI

Európania žijú v jednom z najhustejšie osídlených regiónov sveta, ktorý má dlhú tradíciu využívania pôdy. Táto skutočnosť výrazným spôsobom ovplyvňuje prírodu a vedie k vytváraniu kultúrnych krajinných oblastí, ktoré sú domovom pre živočíchy a rastliny. Avšak výsledkom vývoja, najmä v priebehu 20. storočia, bolo aj rozsiahle ničenie prírody. Spoločným vplyvom zmien vo využívaní pôdy, rozvoja infraštruktúry, znečisťovania a rozširovania mestských oblastí stratila Európa od začiatku až do polovice 80-tych rokov minulého storočia už dve tretiny svojich mokradí¹ a takmer tri štvrtiny svojich pieskových dún a vresovísk.

Táto strata prírodného kapitálu predstavuje veľký problém. Sme závislí od prírody, z ktorej získavame potraviny, energiu, suroviny, vzduch a vodu, ktoré nám umožňujú prežiť. Okrem toho je príroda hlavnou hybnou silou hospodárstva a našej ekonomiky a prispieva k jej rozvoju takými spôsobmi, ktorým iba začíname plne rozumieť, a poskytuje služby, ktoré sú nevyhnutné na udržanie a tvorbu pracovných miest a rast. Je aj zdrojom inšpirácie, poznatkov a rekreácie a neoddeliteľnou súčasťou nášho kultúrneho dedičstva.

Smernica o vtákoch² a smernica o biotopoch³ sú hlavnými legislatívnymi nástrojmi na zabezpečenie ochrany a udržateľného využívania prírody v EÚ, najmä prostredníctvom oblastí s vysokou hodnotou biodiverzity sústavy Natura 2000. Smernice sú kľúčovými prvkami stratégie EÚ v oblasti biodiverzity zameranej na dosiahnutie hlavného cieľa EÚ, ktorým je „do roku 2020 zastaviť stratu biodiverzity a degradáciu ekosystémových služieb v EÚ a obnoviť ich v najväčšom vykonateľnom rozsahu“. Zároveň sú nevyhnutné na splnenie globálnych záväzkov EÚ vyplývajúcich z Dohovoru o biologickej diverzite uzavretého v Nagoji v októbri 2010.

1.2. NA ČO SLUŽI TÁTO SPRÁVA?

Dobrá kvalita vedomostí o stave a trendoch týkajúcich sa biotopov a druhov chránených smernicami je základom účinného vykonávania smerníc. Táto správa spĺňa právnu požiadavku na Komisiu, aby na základe monitorovania a správ členských štátov pravidelne posudzovala pokrok dosiahnutý pri vykonávaní smerníc.

V tejto správe sa uvádzajú hlavné výsledky za obdobie podávania správ 2007 – 2012 a svedčí o nebývalej úrovni spolupráce medzi členskými štátmi a európskymi inštitúciami. Základ tejto správy tvorí jedinečná databáza⁴ o prírode EÚ, ktorá zahŕňa vyše 17 000 súborov údajov a hodnotení jednotlivých druhov a biotopov. Obsahuje informácie o stave približne 450 druhov voľne žijúceho vtáctva, 231 typov biotopov a viac než 1 200 ďalších druhov, ktoré sú predmetom záujmu Spoločenstva. Hoci ide len o jednu zložku rozsiahlej biodiverzity v EÚ, ide o veľmi dôležitú vzorku, ktorá odráža hrozby a tlaky v oblasti biodiverzity v členských štátoch.

¹ Oznámenie Komisie Rade a Európskemu parlamentu „Rozumné využívanie a ochrana mokradí“ – KOM(1995) 189 v konečnom znení, 29. 5. 1995.

² Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2009/147/ES z 30. novembra 2009 o ochrane voľne žijúceho vtáctva.

³ Smernica Rady 92/43/EHS z 21. mája 1992 o ochrane prirodzených biotopov a voľne žijúcich živočíchov a rastlín.

⁴ Dá sa stiahnuť z dátového centra pre biodiverzitu EEA (<http://www.eea.europa.eu/themes/biodiversity/dc>)

Vďaka zjednodušenému podávaniu správ je možné po prvýkrát naraz predložiť a posúdiť výsledky na základe oboch smerníc, ako aj bližšie preskúmať príspevok sústavy Natura 2000 k stavu prírody a trendom v tejto oblasti. Táto správa je krátkym zhrnutím komplexných a podrobných informácií a vychádza z rozsiahlych analýz Európskej environmentálnej agentúry (EEA)⁵, ktoré obsahujú aj ďalšie podrobnosti k metodológii.

Výsledky tohto hodnotenia poskytnú nevyhnutné poznatky a informácie na podporu akýchkoľvek ďalších opatrení potrebných na dosiahnutie cieľov smerníc o vtákoch a biotopoch a optimalizáciu ich príspevku k plneniu cieľov stratégie EÚ v oblasti biodiverzity na rok 2020.

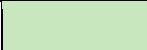

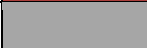
Je dôležité uviesť, že pri pohľade na to, ako sa zmenil stav určitých biotopov a druhov, väčšina z nich bola už pri zápise do zoznamov v smerniciach v kritickom stave, čo znamená, že na ich vrátenie do pôvodného stavu bude treba vynaložiť veľa času a úsilia. Ďalším obmedzujúcim faktorom je aj skutočnosť, že doposiaľ prebehli iba dve obdobia podávania správ podľa smernice o biotopoch.

2. HODNOTENIA STAVU – SPÔSOB ICH VYKONÁVANIA

2.1. Posúdenie stavu ochrany biotopov a druhov (smernica o biotopoch)

Cieľom opatrení prijatých na základe smernice o biotopoch je, „aby sa zachovali v prirodzenom stave ochrany alebo do takéhoto stavu obnovili, prirodzené biotopy a druhy divokej fauny a flóry európskeho významu“. V smernici sa definuje pojem „stav ochrany“ podľa viacerých parametrov: výskytu, populácie, oblasti biotopu, vhodného biotopu podľa druhu, štruktúry a funkcií biotopov a vyhliadok do budúcnosti. Tieto parametre sú základom zberu údajov. Pre každý biotop a druh sa každý z týchto parametrov hodnotí ako priaznivý,⁶ nedostatočný⁷ alebo zlý⁸ (prípadne neznámy) podľa schválenej hodnotiacej matice, v dôsledku čoho sa celkové posúdenie stavu ochrany rozdelí do 4 tried. Pre biotopy a druhy s nepriaznivým stavom sa určili 4 typy trendov stavu (tabuľka 1).

Trieda stavu ochrany	Farba
Priaznivý	
Nepriaznivý – nedostatočný	
Nepriaznivý – zlý	
Neznámy	

Trend stavu ochrany (obdobie rokov 2007 – 2012)	Farba
Zlepšujúci sa	
Stabilný	
Zhoršujúci sa	
Neznámy	

Tabuľka 1 – Farebné kódy tried a trendov stavu ochrany biotopov a druhov

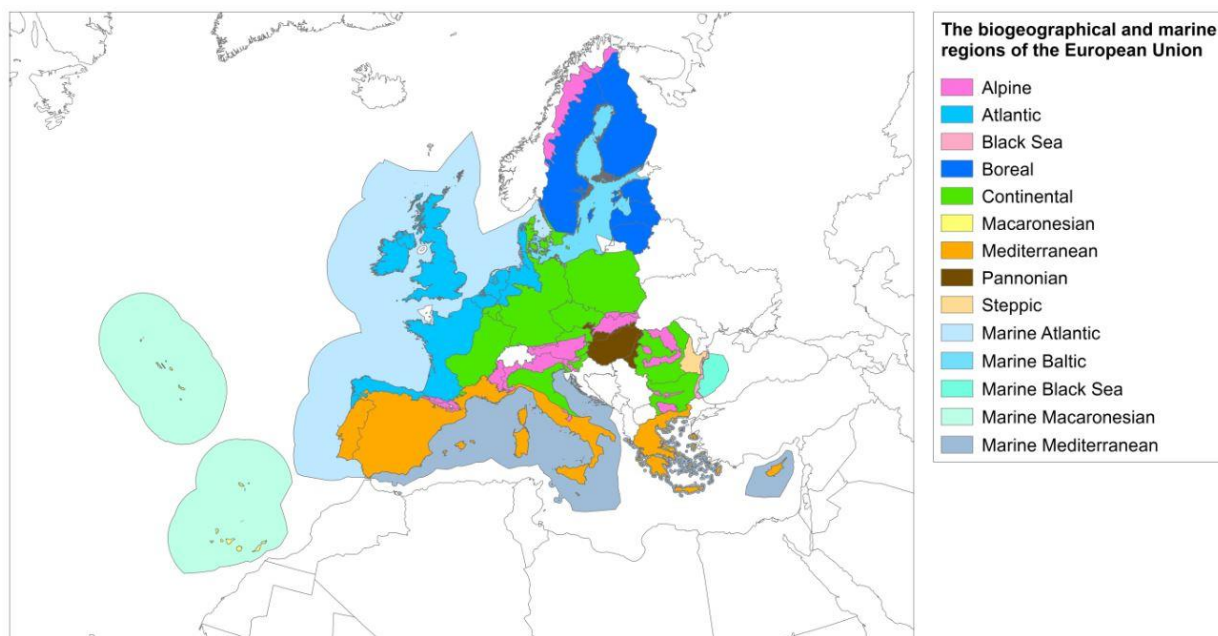
⁵ Správa EEA č. 2/2015 – Stav prírody v EÚ: Výsledky vyplývajúce zo správ na základe smerníc o prírode za obdobie rokov 2007 – 2012.

⁶ Typu biotopu alebo druhu sa darí (z hľadiska kvality i kvantity) a má na to aj dobré vyhliadky v budúcnosti.

⁷ Zmena riadenia je potrebná na to, aby sa typ biotopu alebo druh znovu dostal do priaznivého stavu, pričom však v blízkej budúcnosti nehrozí vyhynutie.

⁸ Stav typu biotopu alebo druhu nie je vôbec dobrý alebo dokonca je vážne ohrozený vyhynutím (prípadne na regionálnej úrovni).

S cieľom umožniť zmysluplné porovnanie medzi členskými štátmi je Európa rozdelená na deväť biogeografických suchozemských a päť morských regiónov, ktoré majú podobné ekologické podmienky (mapa 1). Členské štáty, ktorých územie zahŕňa viac ako jeden biogeografický región, predložili osobitné posúdenie každého biogeografického regiónu pre každý druh a typ biotopu vyskytujúci sa na ich území.

Mapa 1 – Biogeografické a morské regióny EÚ-27 za obdobie podávania správ 2007 – 2012⁹

Okrem hodnotení vypracovaných členskými štátmi EEA a jej Európske tematické centrum pre biodiverzitu (ETC-BD) agregovali a posudzovali údaje aj na biogeografickej úrovni EÚ.

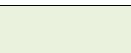
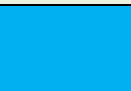

2.2. Posudzovanie stavu populácie a trendov týkajúcich sa vtákov (smernica o vtákoch)

So zreteľom na smernicu o vtákoch, ktorej cieľom je ochrana všetkých druhov voľne žijúceho vtáctva v EÚ, členské štáty po prvýkrát poskytli údaje o veľkosti a trendoch populácie na ich území. Stav populácie sa posudzoval iba na úrovni EÚ. Triedy stavu používané pre vtáky sa zakladajú na vedeckých kritériách, ktoré boli stanovené na určenie rizík vyhynutia použitých na zostavenie červených zoznamov druhov Medzinárodnou úniou na ochranu prírody (IUCN). Pre trend populácie druhov, ktoré nemajú bezpečný stav, v období rokov 2001 – 2012¹⁰ boli určené 4 typy trendov populácie (tabuľka 2).

⁹ Správa sa týka EÚ-27, pretože sa vzťahuje na obdobie pred prístupím Chorvátska.

¹⁰ S členskými štátmi bolo dohodnuté 12-ročné obdobie trendu, keďže 6 rokov je príliš krátke obdobie na zaznamenanie relevantných trendov populácie.

Trieda stavu populácie v EÚ	Farba
Bezpečný	
Takmer ohrozený, klesajúci alebo vyčerpaný	
Ohrozený (t. j. zraniteľný, ohrozený, kriticky ohrozený, regionálne vyhynutý)	
Neznámy alebo nevyhodnotený	

Trend populácie ¹¹	Farba
Zvyšujúci sa	
Stabilný	
Kolíšavý	
Klesajúci	
Neznámy	

Tabuľka 2 – Farebné kódy tried stavu populácie v EÚ a trendov populácie vtákov

2.3. POUŽITIE TRENDOV

Analýza na úrovni EÚ je založená na agregácii údajov, ktoré predložili členské štáty. Znamená to, že mnohé pozitívne zmeny na miestnej, regionálnej alebo dokonca celoštátnej úrovni už v širšom rozmere nemusia byť viditeľné. Zmena jednej triedy stavu ochrany/populácie na ďalšiu si takisto vyžaduje podstatnú zmenu jedného alebo viacerých individuálnych parametrov/kritérií, čo je ťažké dosiahnuť v období iba šiestich rokov. Výsledkom toho je, že postupné zmeny (buď zlepšenia, alebo zhoršenia), ktoré nie sú dostatočne silné, aby vyvolali zmenu z jednej triedy stavu na druhú, môžu ostať bez povšimnutia v prípade, keď sa zobrazia iba informácie o aktuálnom stave. Z tohto dôvodu poskytuje správa okrem informácií o stave aj informácie o trendoch stavu ochrany týkajúcich sa prvkov smernice o biotopoch v období rokov 2007 až 2012 a o trendoch populácie týkajúcich sa vtákov v období rokov 2001 až 2012. V bode 6 o sústave Natura 2000 sa uvádzajú aj dlhodobé trendy populácie vtákov (1980 – 2012).

3. STAV A TRENDY OCHRANY

3.1. ÚPLNOSŤ A KVALITA ÚDAJOV

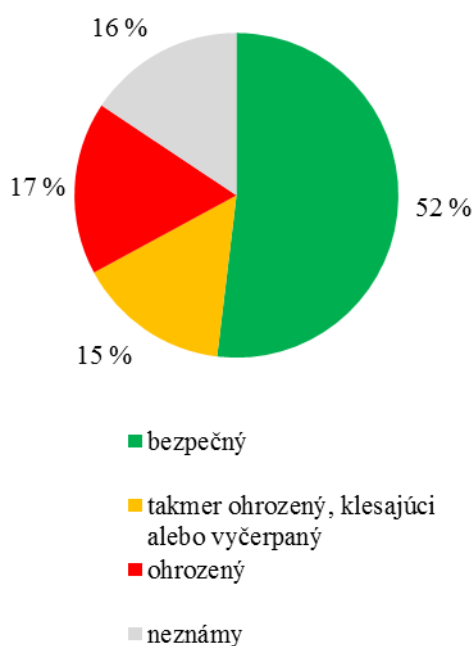
Od posledného obdobia podávania správ došlo k výraznému zlepšeniu dostupnosti, kvality a štandardizácie informácií na základe smernice o biotopoch. Počet „neznámych“ hodnotení na úrovni EÚ sa znížil o polovicu (z 18 na 7 %, pokiaľ ide o biotopy, a z 31 na 17 %, pokiaľ ide o iné druhy ako vtáky). Poznatky o populáciách vtákov a trendoch sa za posledné desaťročie takisto výrazne zlepšili, čo umožňuje prijať oveľa lepšie a cielenejšie ochranné opatrenia.

Úroveň súladu a kvality údajov v správach jednotlivých členských štátov však nie je rovnaká a mohla by sa ešte viac zvýšiť prostredníctvom cielených programov monitorovania. Morské biotopy a druhy poznáme najmenej a ich monitorovanie si vyžaduje značné dodatočné úsilie. Zabezpečenie väčšej koherentnosti v tejto oblasti s rámcovou smernicou o morskej stratégii by malo zlepšiť túto situáciu.

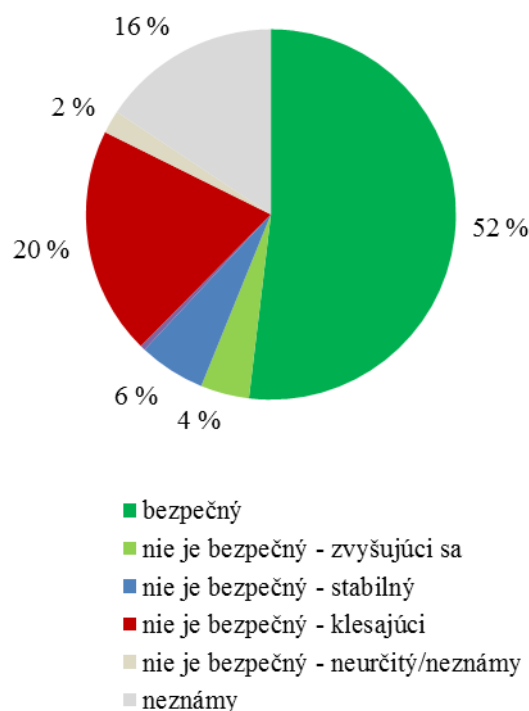
¹¹ Krátkodobé obdobie trendu: 2001 – 2012, dlhodobé obdobie: 1980 – 2012

3.2. VŠETKY DRUHY VTÁKOV

Stav viac ako polovice všetkých posudzovaných druhov voľne žijúceho vtáctva je bezpečný. Stav približne 15 % je takmer ohrozený, klesajúci alebo vyčerpaný a stav ďalších 17 % druhov je ohrozený (graf 1). Z krátkodobých trendov populácie druhov vtákov vyplýva, že iba pri 4 %, ktoré nemajú bezpečný stav, sa ich počet zvyšuje, zatiaľ čo pri 6 %, ktoré nemajú bezpečný stav, je ich počet stabilný a pri ďalších 20 %, ktoré nemajú bezpečný stav, sa ich počet znižuje (graf 2).

Graf 1 – stav populácie vtákov

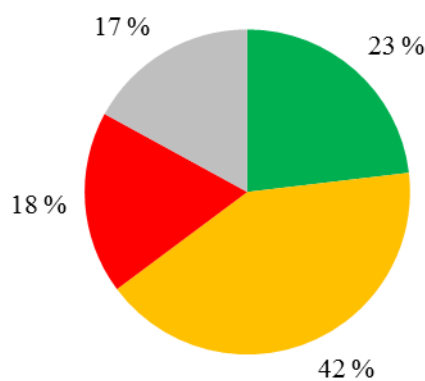
Graf 2 – stav populácie vtákov s pridanými krátkodobými trendmi populácie v prípade vtákov, ktorých stav nie je bezpečný

Zdá sa, že niektorým druhom vtákov pomáhajú ciele ochranné opatrenia zamerané na prispôsobenie postupov využívania pôdy, najmä v lokalitách sústavy Natura 2000. Napríklad agroenvironmentálne programy a programy obhospodarovania pôdy, ktoré boli úspešne realizované v Španielsku, Portugalsku, Rakúsku, Maďarsku a Nemecku prispeli k obnove dropa fúzatého (*Otis tarda*), druhu závislého od voľnej krajiny (trávných porastov, stepí a nenarušených kultivovaných oblastí), ktorého populácia v iných častiach Európy klesá. Napriek výraznému poklesu populácie v niektorých krajinách EÚ sa populácia d'atľa bielochrbtého (*Dendrocopos leucotos*), ktorý je vo veľkej miere závislý od starých a odumretých listnatých stromov, rozrástla vo Fínsku, kde naňho priaznivo zapôsobili zmeny postupov v oblasti obhospodarovania lesov v lokalitách sústavy Natura 2000. Populácie

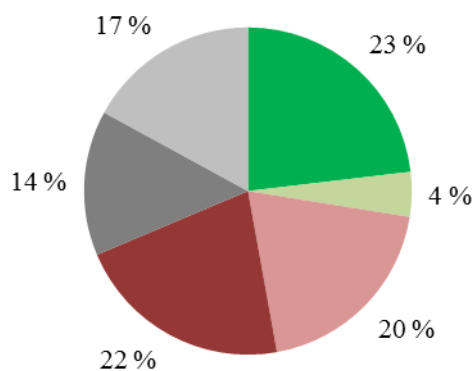
viacerých druhov dravých vtákov vrátane populácie východného orla kráľovského (*Aquila heliaca*) v Karpatskej kotline sa zvýšili vďaka opatreniam, napr. ochrana hniezdisk a obhospodarovanie biotopov.

3.3. DRUHY, KTORÉ SÚ PREDMETOM ZÁUJMU SPOLOČENSTVA (SMERNICA O BIOTOPOCH)

Z približne 23 % hodnotení na úrovni EÚ vyplýva priaznivý stav, zatiaľ čo výsledkom 60 % hodnotení je nepriaznivý stav, z čoho 18 % hodnotení hovorí o nepriaznivom stave, ktorý je zlý. Pokiaľ ide o trendy stavu 60 % hodnotení signalizujúcich nepriaznivý stav tvoria 4 % so zlepšovaním, 20 % so stabilným stavom, 22 % so zhoršujúcim sa stavom a 14 %, ktorých trend nie je známy (grafy 3 a 4).

- priaznivý
- nepriaznivý-nedostatočný
- nepriaznivý-zlý
- neznámy

- priaznivý
- nepriaznivý-zlepšujúci sa
- nepriaznivý-stabilný
- nepriaznivý-zhoršujúci sa
- nepriaznivý-neznámy trend
- neznámy

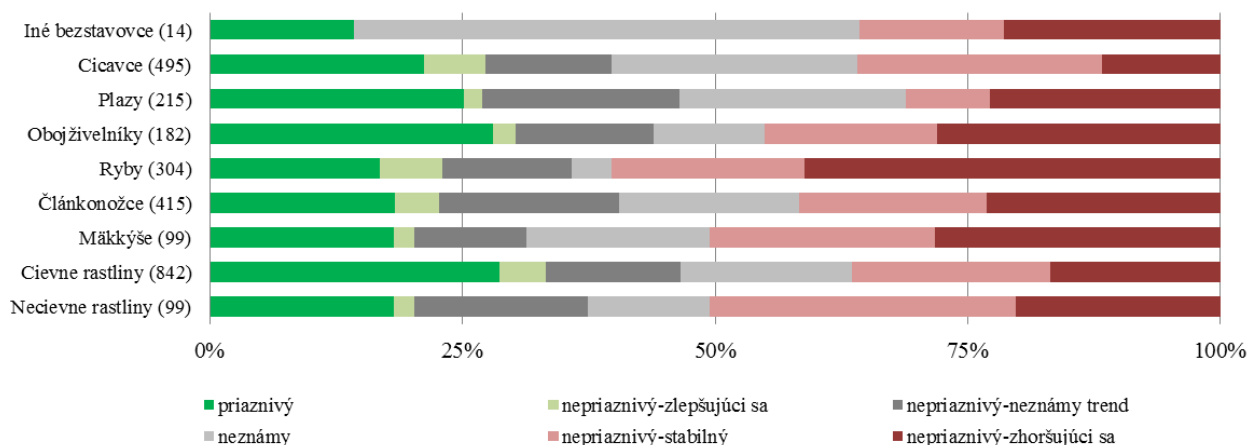
Graf 3 – Stav ochrany druhov

Graf 4 – Stav ochrany druhov s trendmi pre druhy, ktorých stav bol vyhodnotený ako nepriaznivý

Najviac priaznivých hodnotení pre suchozemské biogeografické regióny získali regióny Čierneho mora (32 %) a Álp (31 %), zatiaľ čo boreálny (29 %) a atlantický región (32 %) získali najviac hodnotení svedčiacich o nepriaznivom stave, ktorý je zlý. Hoci existuje menej hodnotení druhov v morských regiónoch, podiel „neznámych“ hodnotení je v tomto prípade oveľa vyšší (až 88 % v makaronézskom regióne). Región Baltského mora je v najhoršom stave so 60 % hodnotení svedčiacich o nepriaznivom stave, ktorý je zlý, a druhým najhorším je región Čierneho mora (33 %).

Cievnaté rastliny (29 %) a obojživelníky (28 %) majú najviac priaznivých hodnotení (graf 5). Mnohé trendy zlého stavu/zhoršovania sa zistili pri druhoch žijúcich vo vodnom prostredí, ako sú rieky, jazerá a mokrade. Zodpovedá to zisteniu, že sladkovodné biotopy majú väčšinou nepriaznivý stav ochrany, ktorý je nedostatočný. Ohrozujú ich zmeny hydrologického fungovania spôsobené človekom, strata prepojenia, kanalizácia, odstraňovanie sedimentu, eutrofizácia a znečistenie.

Mnohé populácie druhov žijúcich v sladkovodných biotopoch, napr. migrujúce ryby, klesajú v znepokojujúcej miere. Rozsiahlymi projektmi partnerstva v oblasti migrujúcich rýb, napr. boleňa dravého (*Aspius aspius*) vo Švédsku a alózy májovej (*Alosa alosa*) v Nemecku, sa podarilo posilniť populácie obnovením vodných tokov a odstránením migračných prekážok výstavbou rybích priepustov. V Rakúsku sa odstránením prekážok migrácie rýb na hornom Dunaji zlepšili možnosti migrácie hlavátky obyčajnej (*Hucho hucho*) a iných ohrozených druhov rýb.

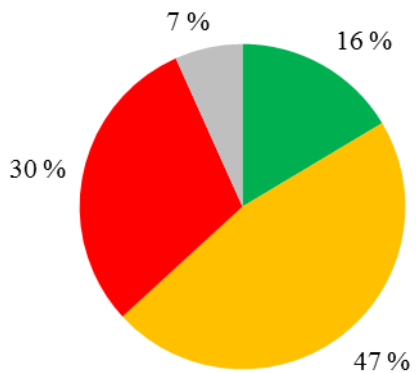

Graf 5 – Stav ochrany a trendy druhov podľa taxonomických skupín

3.4. TYPY BIOTOPOV

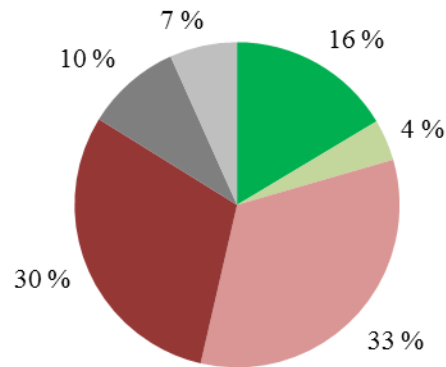
Stav ochrany a trendy biotopov sú horšie ako v prípade druhov. Je to pravdepodobne v dôsledku dlhšej tradície ochranných opatrení pre druhy, ako aj menej zložitého charakteru a kratšieho času potrebného na to, aby druhy reagovali na opatrenia a obnovili sa. V rámci EÚ je 16 % hodnotení stavu biotopov priaznivých, zatiaľ čo viac ako tri štvrtiny sú nepriaznivé hodnotenia, z ktorých 30 % hovorí o nepriaznivom stave, ktorý je zlý. Vo vzťahu k trendom stavu 77 % hodnotení signalizujúcich nepriaznivý stav tvoria 4 % so zaznamenaným zlepšovaním, 33 % so stabilným stavom, 30 % s ďalej sa zhoršujúcim stavom a 10 % s neznámym trendom (grafy 6 a 7).

- priaznivý
- nepriaznivý-nedostatočný
- nepriaznivý-zlý
- neznámy

Graf 6 – Stav ochrany biotopov

- priaznivý
- nepriaznivý-zlepšujúci sa
- nepriaznivý-stabilný
- nepriaznivý-zhoršujúci sa
- nepriaznivý-neznámy trend
- neznámy

Graf 7 – Stav ochrany a trendy biotopov v nepriaznivom stave

Zatiaľ čo atlantický a boreálny biografický región majú najviac hodnotení hovoriacich o nepriaznivom stave, ktorý je zlý (oba spolu 51 %), tieto dva regióny majú aj najviac situácií, keď sa stav zlepšuje (11 % atlantický a 10 % boreálny). Napríklad, zatiaľ čo nepriaznivý stav pobrežných lagún je v atlantickom regióne Dánska stále zlý, ciele opatrenie v rámci projektov programu LIFE a agroenvironmentálnych režimov prispelo k obnove niektorých pobrežných lagún a okolitých pobrežných lúk. V Lotyšsku došlo v časti boreálneho regiónu k rozširovaniu a celkovému pozitívnemu trendu suchých pieskových vresovísk. Väčšinou sú chránené v rámci sústavy Natura 2000 a vzťahovali sa na ne projekty programu LIFE a inovatívne partnerstvo s manažérmi lokalít vojenského výcviku. Úspešné obnovenie stredozemných slaných lúk v Slovinsku zaistením tradičných činností v solných panvách a inými riadiacimi opatreniami viedlo k zlepšeniu stavu ochrany tohto typu biotopu.

3.5. POKROK PRI DOSAHOVANÍ CIEĽA 1 STRATÉGIE V OBLASTI BIODIVERZITY

Hlavným cieľom stratégie EÚ v oblasti biodiverzity je zastaviť do roku 2020 stratu biodiverzity a degradáciu ekosystémových služieb v EÚ a obnoviť ich v najväčšom možnom rozsahu. Prostredníctvom cieľa 1 stratégie sa stanovujú merateľné ciele v oblasti zlepšovania stavu ochrany biotopov a druhov chránených smernicami o prírode. Pomocou správy z roku 2009 vypracovanej na základe smernice o biotopoch a hodnotenia stavu „vtáctva v EÚ“ z roku 2004¹² ako referenčných hodnôt boli stanovené tieto ciele:

¹² BirdLife International (2004) Birds in the European Union: a status assessment. Wageningen, Holandsko: Birdlife International.

- o 100 % viac hodnotení biotopov (34 %) a o 50 % viac hodnotení druhov (25,5 %) na základe smernice o biotopoch s priaznivým alebo zlepšujúcim sa stavom ochrany a
- o 50 % viac hodnotení druhov (78 %) na základe smernice o vtákoch s bezpečným alebo zlepšeným stavom.

Tieto ciele boli založené na optimálnom a zároveň dosiahnuteľnom scenári, v rámci ktorého sa predpokladá, že členské štáty vykonajú všetky opatrenia v rámci smerníc na zlepšenie stavu ochrany.

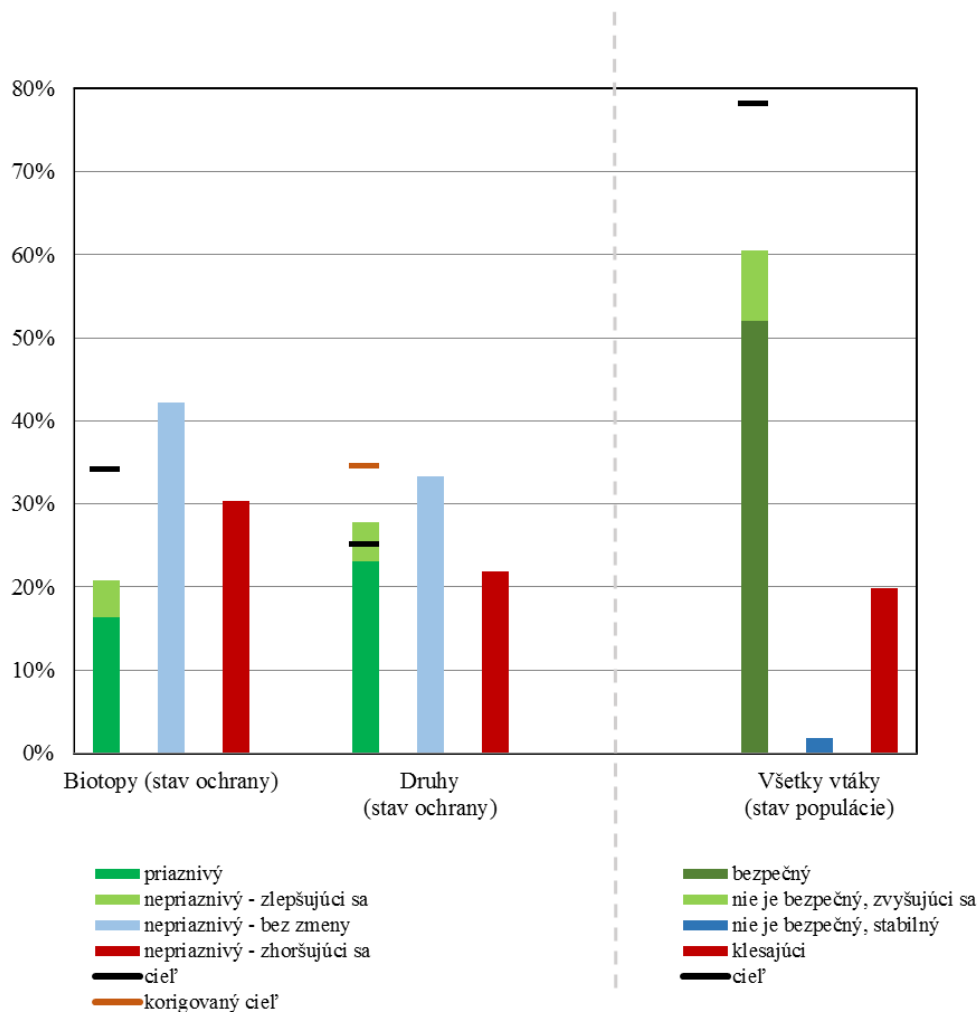
Graf 8 znázorňuje pokrok pri dosahovaní stanovených cieľov. Pri porovnávaní hodnotení za rôzne obdobia je však potrebné v čo najväčšej miere zaistiť, aby zistené zmeny boli skutočné a aby neboli iba výsledkom lepšej dostupnosti údajov alebo inej metodiky¹³. Hlavnými bodmi sú:

- Doteraz nedošlo k podstatnej zmene stavu typov biotopov. Hodnotenia, ktoré boli predtým priaznivé, sú priaznivé aj naďalej. Ani jeden biotop (navyše) nedosiahol priaznivý stav ochrany (16 %). Nepriaznivý, no zlepšujúci stav dosiahli v súčasnosti 4 %, stav 30 % sa stále zhoršuje a stav 42 % sa od roku 2006 nezmenil¹⁴.
- Zmeny medzi obdobiami podávania správ o druhoch sa dajú hodnotiť ťažšie. Okrem skutočných zmien samotného stavu ovplyvnili hodnotenia v podstatnej miere aj zlepšenia údajov a metodiky. Ak sa to zoberie do úvahy, ukazuje sa, že v roku 2007 bude mať pravdepodobne priaznivý stav skôr 22 než 17 % druhov. S prihliadnutím na to možno konštatovať, že skutočné zlepšenie v oblasti priaznivých hodnotení druhov bolo veľmi malé (o 1 – 2 % viac ako v roku 2007). Graf 8 preto znázorňuje aj to, aký by bol býval skutočný cieľ, keby bol stav týchto druhov hodnotený v roku 2007 ako priaznivý. Keď sa zohľadnia všetky hodnotenia druhov, 5 % je v nepriaznivom stave, ktorý sa zlepšuje, stav 22 % sa stále zhoršuje a stav 33 % sa od roku 2006 nezmenil.
- Podiel hodnotení druhov vtákov, ktorých stav je „bezpečný“, ostáva 52 % (ako v roku 2004). Keď sa zohľadnia všetky hodnotenia vtákov, 8,5 % druhov vtákov nie je bezpečných, ale populácia sa zvyšuje, 2 % druhov nie je bezpečných, ale populácia je stabilná, a 20 % populácie ďalej klesá.

Celkový trend biotopov sa vo všeobecnosti javí byť podobný celkovému trendu druhov. Druhy, ktoré sa už teraz nachádzajú v priaznivom/bezpečnom stave ostávajú v stabilnom stave alebo sa ich stav ďalej zlepšuje. Malý podiel hodnotení s nepriaznivým stavom/stavom, ktorý nie je bezpečný, sa zlepšuje, ale väčší podiel tých, ktoré boli predtým uznané za nepriaznivé, sa naďalej zhoršuje. Pokiaľ sa trendy výrazne nezlepšia, cieľ 1 sa do roku 2020 nepodarí dosiahnuť.

¹³ Viac informácií v správe EEA č. 2/2015 – State of nature in the EU: Results from reporting under the nature directives 2007-2012.

¹⁴ Vrátane tých hodnotení, ktoré zostali „neznáme“

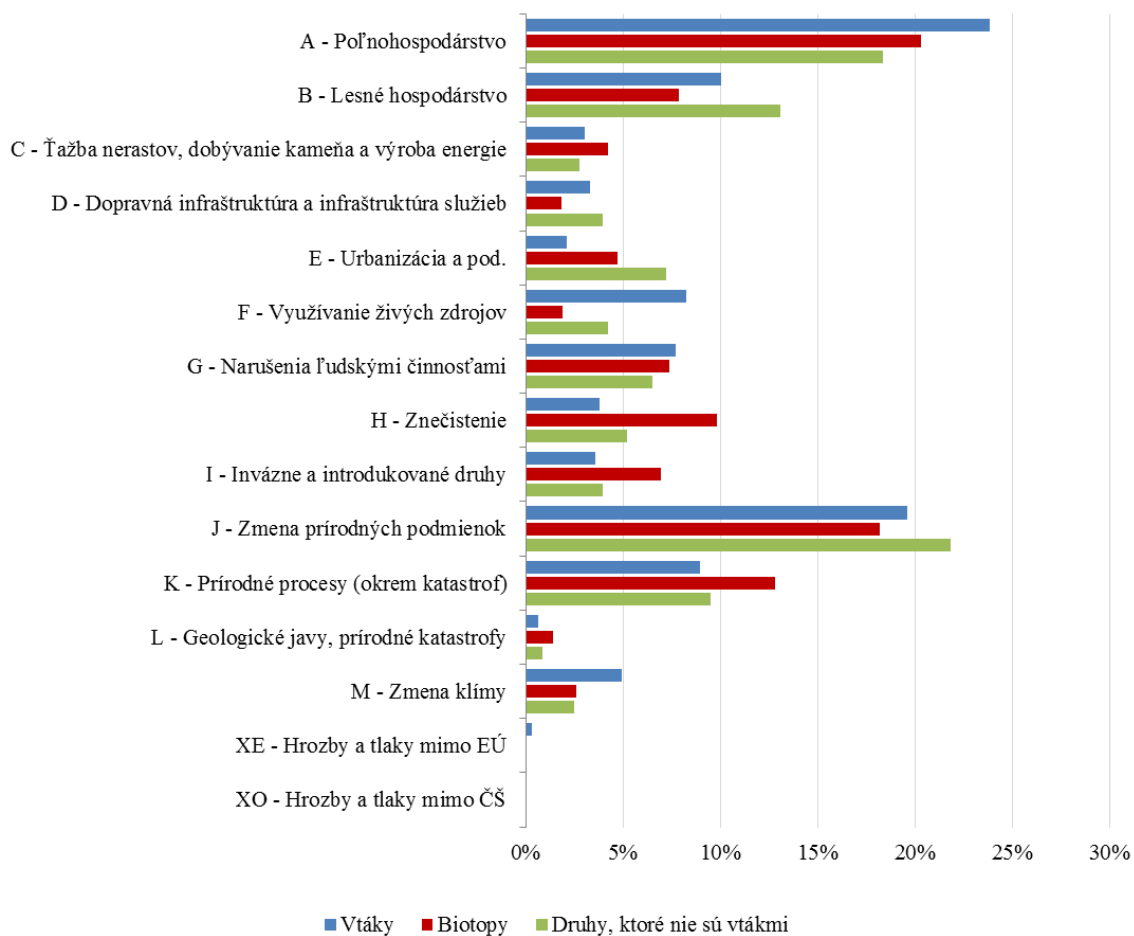
Graf 8 – pokrok pri dosahovaní cieľa 1 stratégie v oblasti biodiverzity („neznáme“ situácie na ňom nie sú uvedené)

4. TLAKY A HROZBY

Na lepšie pochopenie faktorov, ktoré ovplyvňujú stav a trendy poskytli členské štáty štruktúrované informácie o tlakoch a hrozbách,¹⁵ t. j. základných príčinách, ktoré majú vplyv na druhy a biotopy. Pokiaľ ide o suchozemské systémy (graf 9), pre všetky tri skupiny (vtáky, iné druhy a biotopy) sú najväčšími problémami „poľnohospodárstvo“ a človekom spôsobené „zmeny prírodných podmienok“. Čo sa týka „poľnohospodárstva“, zmena pestovateľských postupov, pasenie dobytku (vrátane opustenia pastevných systémov/nespásania), hnojenie a pesticídy sú najčastejšie uvádzanými tlakmi a hrozbami. V súvislosti so „zmenami prírodných podmienok“, sú zmeny hydrologických podmienok a podmienok vodných útvarov fungovania spôsobené človekom, zmena hydrografických pomerov, zníženie prepojenia biotopov a odber vody z podzemných vôd najčastejšími hlásenými faktormi. Toto hodnotenie je v súlade s

¹⁵ Členské štáty museli zatriediť každú hrozbu/každý tlak z hľadiska jeho významnosti medzi „vysoké“, „stredné“ alebo „nízke“.

hodnotením na základe rámcovej smernice o vode, v ktorom boli poľnohospodárstvo a hydromorfológia určené ako hlavné tlaky, ktoré vplyvajú na vodné útvary¹⁶.

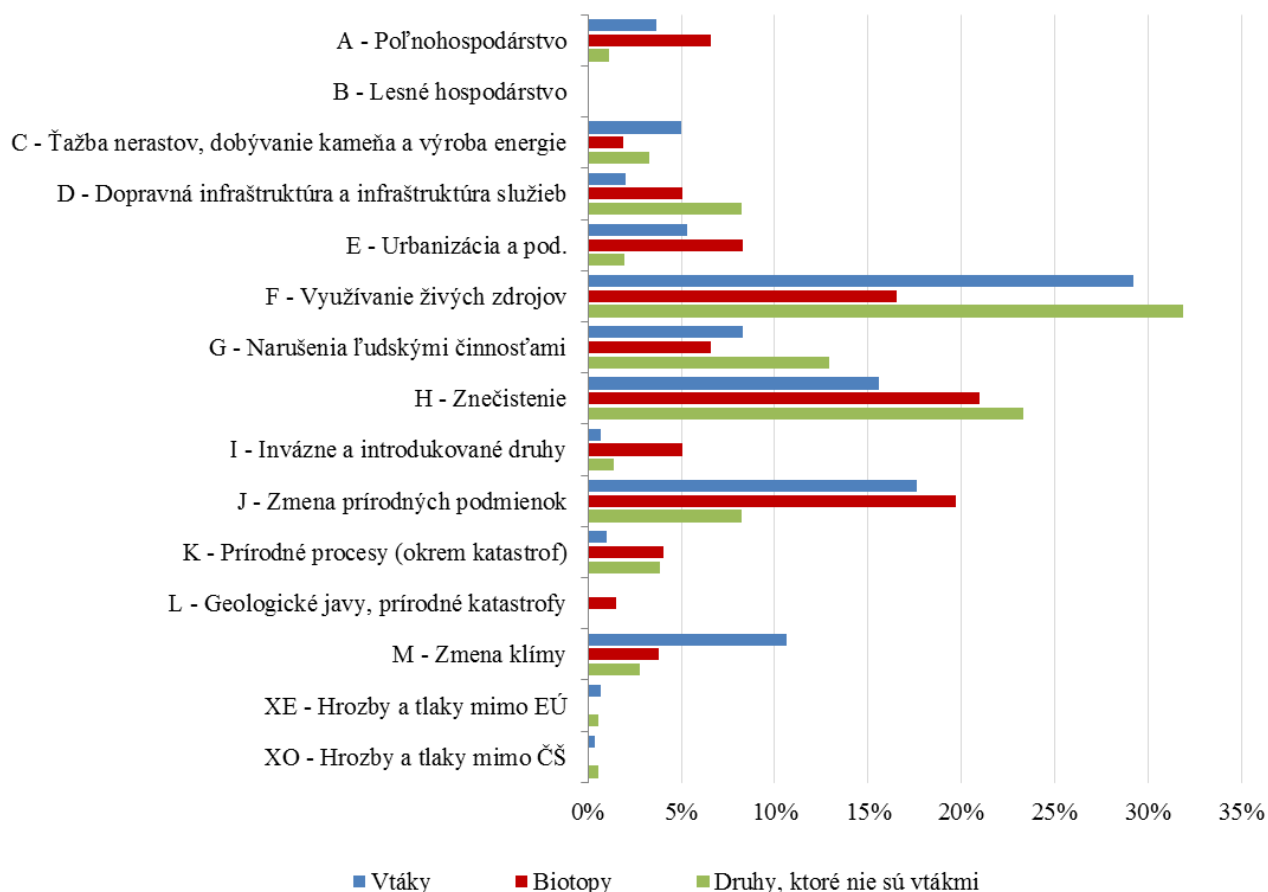

Graf 9 – Frekvencia (%) vysokých tlakov a hrozieb úrovne 1 (spolu) – suchozemská

Pokiaľ ide o morské systémy, „využívanie živých zdrojov“ (predovšetkým rybolov a chov vo vodných zdrojoch, ale aj – v menšej miere – akvakultúra) a „znečistenie“ sú hlavnými oznamovanými tlakmi a hrozbami (graf 10).

„Zmena prírodných podmienok“ (dredžovanie, zmena hydrologického režimu a pobrežný manažment) a „narušenia spôsobené ľudskou činnosťou“, ako aj vplyv zmeny klímy na morské vtáky sa v podaných správach tiež uvádzajú ako významné.

¹⁶ Pozri Konceptia na ochranu vodných zdrojov Európy COM(2012) 673 a oznámenie Komisie Rámcová smernica o vode a smernica o povodniach: opatrenia na dosiahnutie „dobrého stavu“ vody v EÚ a zníženie povodňových rizík COM(2015) 120.

Graf 10 – Frekvencia (%) vysokých tlakov a hrozieb úrovne 1 (spolu) – morská

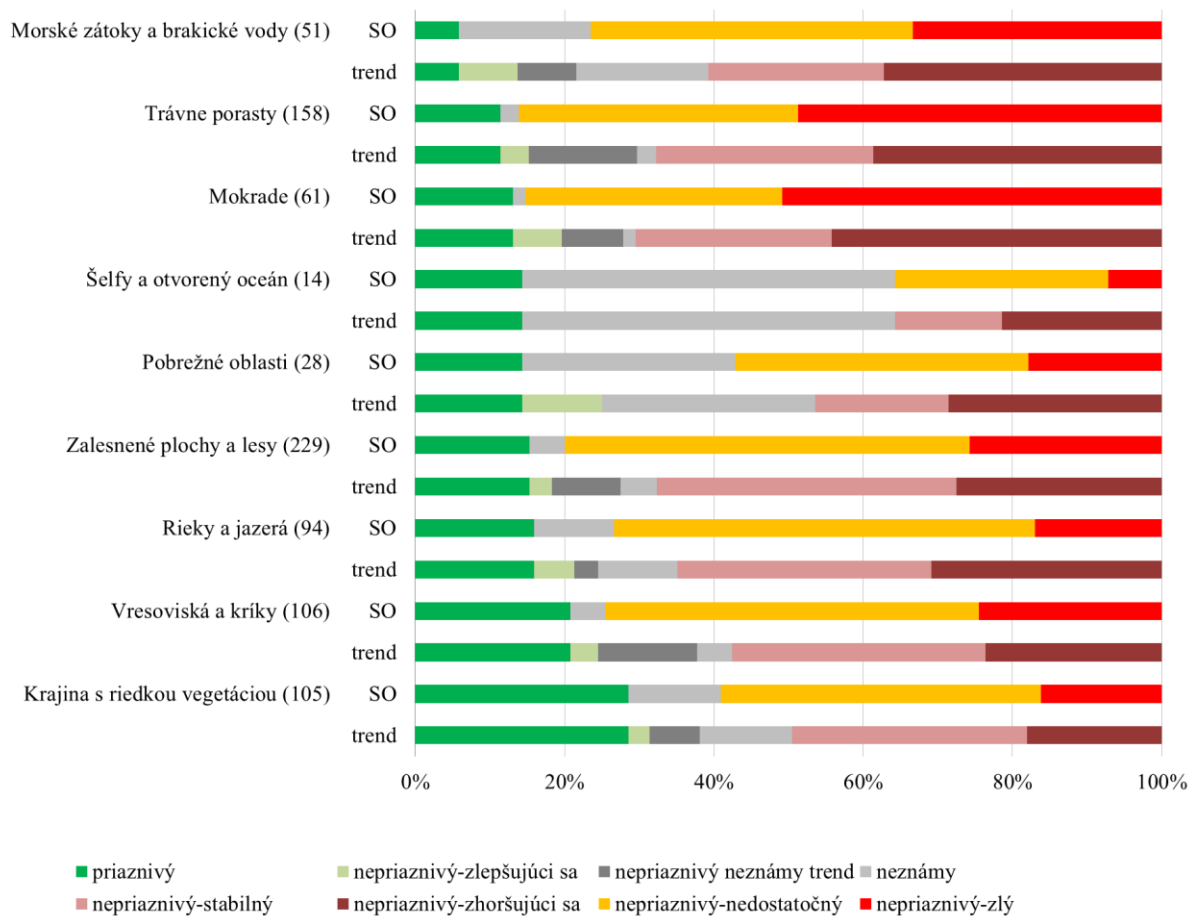
5. EKOSYSTÉMOVÉ HEADISKO

Analýza stavu ochrany biotopov a druhov a trendov v tejto oblasti bola vykonaná podľa ich vzťahu k ekosystémom uvedeným v typológii, ktorá bola vypracovaná v rámci iniciatívy EÚ v oblasti mapovania a hodnotenia ekosystémov a ich služieb (MAES)¹⁷. Graf 11 znázorňuje stav ochrany biotopov a druhov a trendy v tejto oblasti podľa druhu ekosystému.

5.1. SUCHOZEMSKÉ EKOSYSTÉMY

Stav ochrany biotopov a druhov a trendy v tejto oblasti sú v jednotlivých suchozemských systémoch výrazne rozdielne. Trávne porasty a mokrade majú najvyšší podiel biotopov v stave zhoršovania a v nepriaznivom stave, ktorý je zlý. Potvrdzujú to aj zistenia týkajúce sa tlakov a hrozieb, ktoré poukazujú na to, že tieto systémy sú postihnuté najmä poľnohospodárstvom a hydrologickými zmenami.

¹⁷ <http://biodiversity.europa.eu/maes>

Graf 11 – Stav ochrany (SO) biotopov a trendy v tejto oblasti podľa druhov ekosystémov (MAES)

(Počet hodnotení je uvedený v zátvorkách.)

Kým situácia týkajúca sa týchto dvoch ekosystémov je vo všetkých biogeografických regiónoch nepriaznivá, z prípadových štúdií vyplýva, že je možné dosiahnuť zlepšenie, keď sa prijímajú cieľové opatrenia.

- *Trávne porasty*

Prirodzené a poloprirodzené trávne porasty patria v EÚ medzi ekosystémy s najväčším počtom druhov. Hoci sa v minulosti vyznačovali extenzívnymi systémami obhospodarovania, v posledných desaťročiach sa ich rozloha výrazne zmenšila. Približne 49 % hodnotení EÚ týkajúcich sa 45 typov biotopov s trávnyim porastom, ktoré sú predmetom záujmu Spoločenstva, hovorí o nepriaznivom stave, ktorý je zlý. Okrem toho populácia takmer 50 % vtákov žijúcich v trávnych porastoch klesá a stav ochrany iných druhov je prevažne nepriaznivý.

K tlakom na trávne porasty v súčasnosti patrí zintenzívnenie ich využívania, nepriaznivé pestovateľské postupy, konverzia na iné využívanie pôdy a opúšťanie systémov. Dve tretiny hodnotení typov biotopov s trávnyim porastom v Litve poukazujú na zhoršujúce sa trendy, pričom všetky hodnotenia biotopov s trávnyim porastom v Spojenom kráľovstve hovoria o

nepriaznivom stave ochrany, ktorý je zlý. Podobne veľmi rozšírené populácie vtákov závislých od trávnych porastov, napr. chrapkáča poľného (*Crex crex*) a cíbika chochlatého (*Vanellus vanellus*), v EÚ výrazne klesajú.

Napriek tomu sa po prijatí príslušných opatrení na úrovni EÚ a jednotlivých štátov tieto negatívne trendy podarilo zvrátiť. Napríklad v Estónsku sa pomocou podpory EÚ z Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka, Európskeho fondu regionálneho rozvoja a prostredníctvom programu LIFE obnovili veľké plochy poloprirodzených trávnych porastov. To umožnilo prispôbiť postupy kosenia na existujúcich lúkach, ako aj opätovne zaviesť rozsiahle riadiace opatrenia pre opustené lúky. To čo bolo pôvodne súčasťou pilotných projektov v rámci lokalít sústavy Natura 2000 sa v širšom rozsahu uplatnilo v oblasti udržateľného obhospodarovania lúk.

- *Mokrade*

Mokrade vrátane bažín, rašelinísk a močiarov patria medzi najohrozenejšie ekosystémy v Európe a ich úbytok v posledných desaťročiach bol značný. Zatiaľ čo zaberajú iba približne 2 % územia EÚ a 4,3 % plochy sústavy Natura 2000, sú veľmi dôležité pre širokú škálu druhov. Väčšina mokrad'ových typov biotopov je v EÚ chránená.

Z hodnotení stavu ochrany vyplýva, že 51 % biotopov nachádzajúcich sa v mokradiach má nepriaznivý stav, ktorý je zlý. Zmeny spôsobené človekom v hydrológii (napr. drenáž) sú zďaleka tým najvýznamnejším tlakom. Napríklad v Írsku majú všetky typy biotopov nachádzajúce sa v močiaroch a rašeliniskách nepriaznivý stav ochrany a stav rašelinísk sa naďalej zhoršuje v dôsledku ťažby rašeliny a drenáže. V dôsledku rozsiahleho zhoršovania stavu mokradí v celej EÚ klesajú populácie niektorých druhov, ktoré sú vysoko závislé od mokradí, napr. hvizdáka dlhozobého (*Numenius arquata*) alebo kuny červenobruchej (*Bombina bombina*). Tieto trendy sa však dajú zvrátiť. Napríklad v Belgicku z takmer všetkých hodnotení typov biotopov nachádzajúcich sa v mokradiach vyplývajú stabilné alebo zlepšujúce sa trendy vďaka početným rozsiahlym projektom a neustálemu úsiliu v lokalitách sústavy Natura 2000.

Druhy závislé od mokradí, napr. bučiak veľký (*Botaurus stellaris*), vykazujú po prijatí ochranných opatrení zameraných na ich biotopy značnú obnovu populácie. Prostredníctvom podpory v rámci programu LIFE sa rovnaký stav dosiahol aj v Spojenom kráľovstve.

5.2. MORSKÉ EKOSYSTÉMY

Stav ochrany a trendy sú v jednotlivých morských ekosystémoch tiež veľmi rozdielne (graf 11). V dôsledku pomerne nízkeho počtu morských prvkov, na ktoré sa vzťahuje smernica o biotopoch, a vysokej miery „neznámych“ hodnotení, sa z výsledkov nedajú vyvodit' úplne presné závery.

Stav 61 % druhov vtákov žijúcich v morských ekosystémoch je bezpečný. Približne jedna štvrtina populácie je ohrozená, čo poukazuje na vplyv hrozieb, napr. predácie a narušania kolónií, vedľajších úlovkov v rámci rybolovu a znečisťovania morí.

V dôsledku komplexnosti práce v morskom prostredí a relatívneho nedostatku údajov sa v oblasti ochrany morských prvkov a pri zriaďovaní sústavy Natura 2000 (najmä mimo

pevniny) pokročilo menej. Výsledkom opatrení zameraných na lepšie a citlivejšie riadenie lokalít a zákaz činností spôsobujúcich škody však môžu byť rýchle zlepšenia. Napríklad v Írsku sa nedávny pozitívny trend v stave ochrany rias *Lithothamnium coralloides* spája s ochranným režimom podľa smernice o biotopoch. Na niektoré ohrozené morske vtáky sa vzťahovali aj ochranné opatrenia v rámci sústavy Natura: populácia rybára štihlózobého (*Sterna dougalli*) sa v EÚ výrazne zvýšila vďaka ochrane a riadeniu miest na párenie vrátane regulácie predátorov.

6. ÚLOHA SÚSTAVY NATURA 2000

Sústava Natura 2000, ktorá zahŕňa územia osobitnej ochrany (ÚOO) podľa smernice o vtáctve a osobitné chránené územia¹⁸ (OCHÚ) podľa smernice o biotopoch, obsahuje oblasti s vysokou hodnotou (z hľadiska) biodiverzity. V súčasnosti pokrýva viac než 18 % územia EÚ a 4 % európskych morí. Je hlavným nástrojom smerníc o prírode na vytvorenie dobrého/priaznivého stavu druhov a biotopov. V prebiehajúcom období podávania správ sa počet lokalít zvýšil o 9,3 % (OCHÚ) a 12,1 % (ÚOO), zatiaľ čo plocha, na ktorej sa nachádza sústava, sa rozšírila o 41,2 % (OCHÚ) a 28,9 % (ÚOO). Väčšinou tieto zvýšenia súvisia s Bulharskom a Rumunskom, ktoré vstúpili do EÚ v roku 2007, a s morskou časťou sústavy.

Zatiaľ čo niektoré členské štáty dosiahli významný pokrok aj v určovaní OCHÚ a ďalej sa pracovalo na plánoch riadenia, úplný potenciál sústavy sa ešte nevyužil. Dôvodom je neúplné zavedenie potrebných ochranných opatrení pre lokality, napr. bolo zaznamenaných iba 50 % lokalít s komplexnými plánmi riadenia. Tiež sa zdá, že investície v niektorých členských štátoch¹⁹ sú nedostatočné na dosiahnutie tohto cieľa a že sa ešte nevyužili všetky možnosti, ktoré ponúka napríklad spoločná poľnohospodárska politika, spoločná rybárska politika a regionálna politika EÚ.

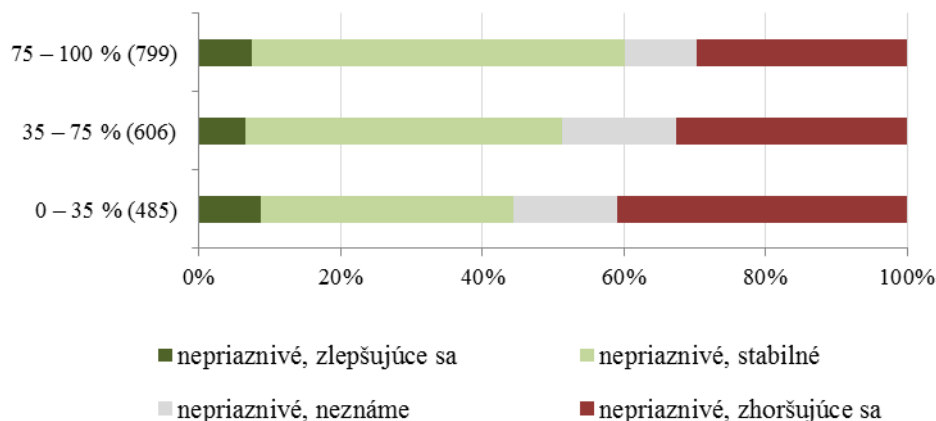
6.1. PRÍSPEVOK SÚSTAVY K STAVU OCHRANY (SMERNICA O BIOTOPOCH)

Sústava zahŕňa, v rôznej miere, typy biotopov uvedené v prílohe I a druhov uvedených v prílohe II danej smernice, pre ktoré sú určené OCHÚ. S cieľom uviesť pokrytie sústavou Natura 2000 do vzájomného vzťahu so stavom a trendmi boli hodnotenia rozdelené do troch skupín na základe rozsahu, v akom sa vyskytujú typy biotopov a druhy v sústave Natura 2000, t. j. viac než 75 % (vysoké), 35 – 75 % (stredné) a menej než 35 % (nízke) (pozri graf 12).

¹⁸ Lokality podľa smernice o biotopoch navrhujú členské štáty a skôr než sa formálne určia ako OCHÚ sú známe ako „lokality európskeho významu“ (LEV) – údaje v tejto správe sa vzťahujú na obe.

¹⁹ Financovanie sústavy Natura 2000 – Investovanie do sústavy Natura 2000: V prospech prírody a ľudí, SEC(2011) 1573 v konečnom znení, 12. 12. 2011.

Graf 12 – Trendy stavu ochrany biotopov uvedených v prílohe I, ktorých stav členské štáty hodnotili ako nepriaznivý (týka sa biotopov, ktorých viac než 75 %, 35 – 75 % a menej než 35 % plochy pokrýva sústava Natura 2000)

Celkový stav ochrany biotopov a druhov nemožno pripísať pokrytiu sústavou Natura 2000. Pokiaľ však ide o biotopy i druhy s nepriaznivým stavom, trend stavu ochrany²⁰ úzko súvisí s pokrytím sústavou Natura 2000. Podiel hodnotení vykazujúcich zhoršujúci sa stav je v situáciách malého pokrytia (0 – 35 %) väčší, než v prípade veľkého pokrytia (75 – 100 %). Naopak, existuje väčšia pravdepodobnosť, že hodnotenia biotopov s relatívne väčším pokrytím sústavou Natura 2000 budú vykazovať stabilný stav. To potvrdzuje rozhodujúce postavenie sústavy v rámci stabilizácie stavu ochrany.

Zaujímavý príklad možno nájsť v Poľsku, kde sústava pokrýva 80 – 90 % ohrozeného typu biotopu 6210 (trávných porastov na vápencovom podklade). Tento biotop bol v minulosti často opustený alebo zle riadený. Nedávno došlo k zlepšeniu stavu vďaka vykonávaniu ochranných opatrení v lokalitách sústavy Natura 2000, ktoré zahŕňali odstránenie kríkov, kosenie a v niektorých prípadoch extenzívne pasenie. Tieto opatrenia financované vo veľkej miere z Európskeho fondu regionálneho rozvoja viedli k postupnému rozširovaniu plochy tohto biotopu s trávnyim porastom, ako aj k obmedzeniu jeho fragmentácie. Toto zase prispelo k obnove endemického sysľa perlavého (*Spermophilus suslicus*), ktorého populácia sa takmer celá nachádza v lokalitách sústavy Natura 2000. Ide o jasný príklad toho, ako udržateľné ľudské činnosti, a to aj na hospodárske účely, môžu byť prospešné z hľadiska ochrany biotopov a druhov.

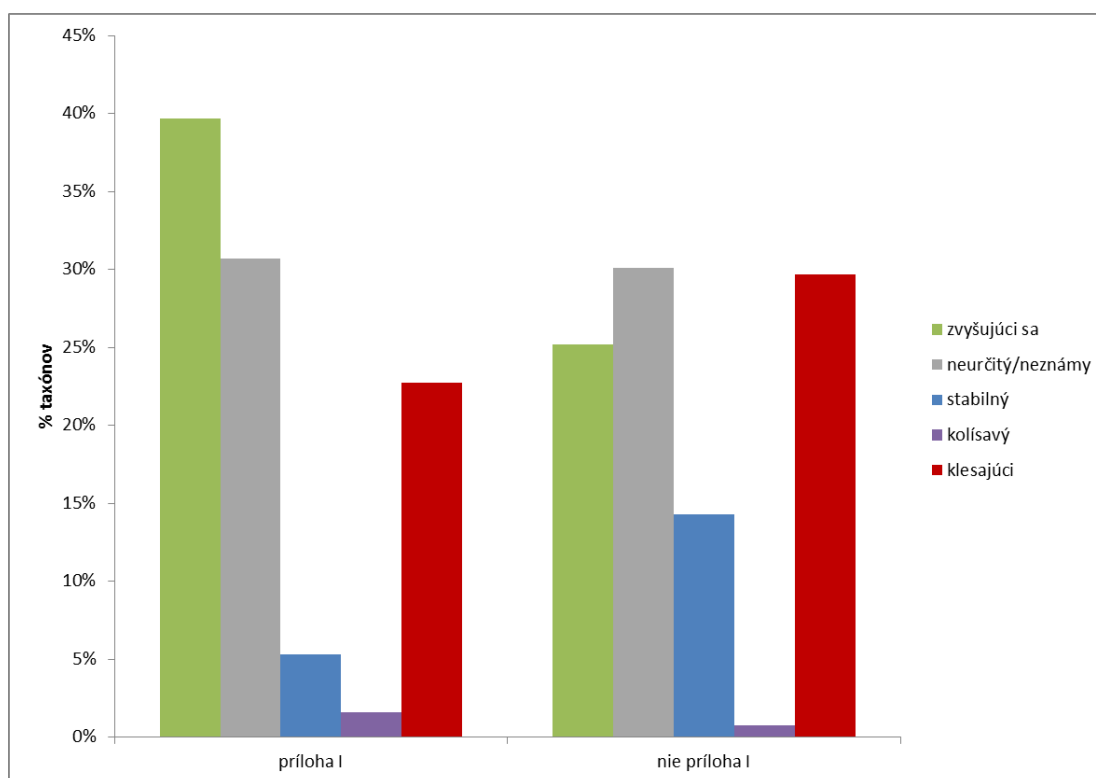
6.2. TRENDY TÝKAJÚCE SA DRUHOV ZÁVISLÝCH OD SIETE ÚOO (SMERNICA O VTÁKOCH)

Vyšší podiel druhov vtákov uvedených v prílohe I, ktoré majú určenie ÚOO ako kľúčové opatrenie, vykazuje trendy zvyšujúcej sa chovnej populácie (graf 13) v porovnaní s druhmi, ktoré nie sú zahrnuté do tejto prílohy. Z toho vyplýva, že cieľené ochranné opatrenia

²⁰ Vrátane krátkodobých trendov v oblasti populácie druhov.

vzťahujúce sa na tieto druhy, najmä riadenie ÚOO, majú pozitívny vplyv na ich populácie. Druhy a poddruhy uvedené v prílohe I, pre ktoré boli vypracované akčné plány EÚ na ochranu druhov a ktoré majú prioritu financovania v rámci programu LIFE, majú dokonca vyšší podiel trendov zvyšujúcej sa populácie.

Približne 35 % druhov uvedených v prílohe I, ktorých populácia dlhodobo klesala, vykazujú stúpajúci alebo stabilný trend v krátkodobom horizonte. Je to jasný znak stabilizácie a v niektorých prípadoch zlepšenia ich stavu. Napriek tomu 45 % tejto populácie klesá aj v krátkodobom horizonte, čo naznačuje, že je ešte potrebná značná pozornosť a úsilie na zvrátenie tohto poklesu.

Graf 13 – Dlhodobý (od roku 1980) trend chovnej populácie (%) podľa prílohy

Žeriav popolavý (*Grus grus*), druh príznačný pre prílohu I, ktorého oblastiam chovu, hniezdenia a prezimovania je venovaná osobitná ochrana v rámci sústavy Natura 2000 a ktorý bol predmetom mnohých cielených ochranných opatrení, zaznamenal od nadobudnutia účinnosti smernice o vtácoch na začiatku 80. rokov minulého storočia pozoruhodnú obnovu v počte a rozsahu.

7. ZÁVERY

Toto je druhé hodnotenie stavu ochrany podľa smernice o biotopoch, ktoré umožňuje vykonať prvé porovnávacie hodnotenie na úrovni EÚ. Výhodou navyše je, že od posledného obdobia podávania správ došlo k podstatnému zlepšeniu vedomostí o stave a trendoch

týkajúcich sa chránených druhov a biotopov. Okrem toho boli podobné správy podávané aj podľa smernice o vtákoch, čo umožnilo po prvýkrát komplexne zhodnotiť stav a trendy všetkých druhov, na ktoré sa vzťahujú právne predpisy EÚ o prírode.

Niektoré druhy a biotopy, na ktoré sa tieto právne predpisy vzťahujú, vykazujú znaky obnovy, čoho dôkazom sú aj úspešné príklady z rôznych častí Európy. Existujú jasné náznaky, že sústava Natura 2000 zohráva veľmi dôležitú úlohu pri stabilizácii biotopov a druhov s nepriaznivým stavom, najmä ak boli potrebné ochranné opatrenia vykonané v primeranom rozsahu.

Celkový stav druhov a biotopov v EÚ sa však v období rokov 2007 – 2012 výrazne nezmenil a mnohé biotopy a druhy vykazujú nepriaznivý stav, pričom stav značnej časti z nich sa ešte viac zhoršuje. Preto je na dosiahnutie cieľa 1 EÚ v oblasti biodiverzity do roku 2020 potrebné vyvinúť oveľa väčšie úsilie na ich ochranu. Osobitne treba dbať na niektoré skupiny druhov, napr. sladkovodné ryby, a biotopov, napr. trávne porasty alebo mokrade. Aby sa tieto trendy zvrátili, treba riešiť tlaky a hrozby vyplývajúce zo zmien poľnohospodárskych postupov a pretrvávajúcich zmien hydrologických podmienok, ako aj nadmerného využívania a znečisťovania morského prostredia.

Efektívne riadenie a obnova oblastí sústavy Natura 2000 sú základom dosiahnutia cieľov smerníc. Napriek pokroku, ktorý sa dosiahol pri budovaní sústavy, nebol dosiahnutý dostatočný pokrok pri zavádzaní ochranných cieľov a opatrení, ktoré plne zodpovedajú potrebám chránených biotopov a druhov. V správach sa uvádzalo iba 50 % lokalít s komplexnými plánmi riadenia do konca roku 2012. Nástroje financovania EÚ, ktoré poskytujú možnosti podpory riadenia a obnovy sústavy Natura 2000, neboli dostatočne využité²¹.

Ako sa ukázalo, stav ochrany druhov a biotopov je možné zlepšiť prostredníctvom cielených opatrení napríklad prostredníctvom programu LIFE Príroda a prispôbených agroenvironmentálnych opatrení spolufinancovaných z Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka. Komisia spolupracuje s členskými štátmi a zainteresovanými stranami na biogeografickej úrovni EÚ s cieľom podporiť výmenu skúseností a osvedčených postupov v oblasti riadenia a obnovy. Výsledkom takýchto zlepšení budú aj naďalej významné hospodárske výhody z rozsiahlych ekosystémových služieb, ktoré poskytuje sústava Natura 2000. Výhody, ktoré sa iba pre suchozemské lokality odhadujú na 200 – 300 miliárd EUR, zahŕňajú ukladanie CO₂, zmierňovanie prirodzených rizík, čistenie vody, zdravie a cestovný ruch²². Mali by naďalej podnecovať ďalšie investície do sústavy.

V rámci REFIT (programu Komisie v oblasti regulačnej vhodnosti a efektívnosti), Komisia nedávno začala „kontrolu vhodnosti“ smerníc o prírode, s cieľom posúdiť, či tieto smernice spĺňajú daný účel. Kontrola vhodnosti bude zameraná na široké spektrum otázok vzťahujúcich sa na účinnosť, efektívnosť, súlad, relevantnosť a pridanú hodnotu právnych predpisov pre EÚ. Táto správa o stave prírody poskytne významné údaje na účely kontroly vhodnosti, najmä pokiaľ ide o účinnosť právnych predpisov. Výsledky budú využité aj v rámci preskúmania v polovici trvania stratégie v oblasti biodiverzity.

²¹ Financovanie sústavy Natura 2000 – Investovanie do sústavy Natura 2000: V prospech prírody a ľudí, SEC(2011) 1573 v konečnom znení, 12. 12. 2011.

²² Odhad celkovej hospodárskej hodnoty výhod, ktoré poskytuje sústava Natura 2000, IEEP (dec. 2011)